

Skandinavian Suomalaiset ry
Fennoskandia i samverkan / Together in Fennoskandia

KVARTAL

KEKRI – EN URÅLDRIG FINSK SKÖRDEFEST

Kekri är en gammal finsk skördefest och föregångaren till den nuvarande kristna Alla helgons dag. Den firades ursprungligen till ära för Kekri, eller Köyri, jordbrukets och fertilitetens gud, för att säkerställa goda skördar och boskap. Språkligt sett är ordet baserat på ett gammalt indo-iranskt ord som betyder årets cykel.

Kekri har samma europeiska rötter som den keltiska Samhain-festivalen, från vilken den nuvarande amerikanska Halloween har utvecklats. Kekri-firandet minskade under 1900 talet på grund av urbanisering, nya traditioner och motstånd från kyrkan.

Rika festliga traditioner och övertygelser

Under festivalen troddes andar och älvor röra sig bland de levande. Festdagen började med en morgonbastu, som först tillägnades förfäderna och saunatonttu (bastualven). Onda andar hölls borta genom att bränna brasor och kälrotslykter. En stor skördefest och ölbrickande spelade också en central roll.

Enligt tron var hushållets överhuvud tvungen att vara full under kekri för att säkerställa en riklig skörd året därpå.

Kekripukki

Karaktärer klädda i läskiga kostymer, pälsrockar med invändig vändning och hinkar som fungerade som horn gick från hus till hus i en procession. Karaktärerna krävde godsaker genom att ropa. "Kekriä vai uunia" ("Kekri eller ugn?") – vägran hotades med att söndra ugnen, vilket liknar dagens "Bus eller godis" tradition.

Idag återupplivas den gamla festliga traditionen på olika håll i Finland. Den mest kända moderna traditionen finns i Kajana, där en enorm halmdocka bränns varje år. Innan den bränns svävar doppen mitt i Kajana älv.

Kekripukki i slutet av 1800-talet eller i början av 1900-talet. Foto: Wikimedia Commons.

EXPEDITION TILL SANDBY BORG PÅ ÖLAND: MASSAKREN OCH FINSKA FÄDERNESLINJER

Sandby Borg, beläget på Öland, är en ringborg från järnåldern från 400-talet som undveks av lokalbefolkningen i århundraden på grund av sitt förbannade rykte. Orsaken till vidskepelsen avslöjades först under arkeologiska utgrävningar på 2010-talet, då en brutal massaker upptäcktes på platsen. En okänd angripare hade gått in i borgen på natten och slaktat invånarna på plats.

Tvärvetenskapliga upptäckter och baltiska finska rötter

DNA- och strontiumisotopanalyser isolerade från avlidna ger en exceptionell inblick i järnålderns Nordiska region långt före vikingatiden: för det första hade de avlidna olika fäderneslinjer. Y-DNA-proverna från de avlidna identifierade exakt samma mängd traditionell skandinavisk haplogrupp I som finsk-ugrisk haplogrupp N (N1a1).

De fäderneslinjer som hittats och de baltiska bärnstensmycken som hittats i fästningens ruiner visar att de baltiska finska folken var en aktiv del av de nordiska samhällena och maktstrukturerna redan på 400-talet.

*En närbild på resterna av Sandby borgs mur.
Foto: Juha Tuikka.*

En intressant detalj var också att de avlidna inte begravdes, vilket var ett försök att förhindra dem från att nå dödsriket. Tragedin var sannolikt kopplad till de maktkamper i Norden som följde på det romerska rikets fall.

Det fanns ett stort antal fornborgar på Öland under den tiden, vilket på sitt sätt vittnar om den spända atmosfär som rådde i området. Sandby Borg är dock unik bland dessa borgar. Tack vare de bevarade kvarlevorna är den som en tidskapsel, som ger en sällsynt inblick i den tidens människors liv.

Kulturell integration

Även om strontiumisotoper indikerar att en del av invånarna kom från det svenska fastlandet eller östra Östersjön, hade majoriteten redan vuxit upp på Öland och assimilerats i lokalsamhället. De kusliga ruinerna och den mörka historien om Sandby Borg avslöjar således ett intressant och sedan länge bortglömt kapitel i finnarnas och skandinavernas tidiga gemensamma historia.

*Sandby borgs ruiner på Öland.
Foto: Juha Tuikka.*

JÄRNVÄGEN SOM ÅTERKNÖT HISTORIEN

Efter flera årtionden utan gränsöverskridande persontåg förbinder järnvägen åter Finland och Sverige. Den nya förbindelsen Oulu–Tornio–Haaparanta återknyter Finland med Sverige och Norge och öppnar för en sammanhängande tågresa genom Fennoskandia. Denna moderna rutt följer spår som leder till en historia som förändrade världen.

I april 1917 lämnade Vladimir Lenin exilen i Zürich för en åtta dagar lång resa till Petrograd. Tyskland, som då låg i krig med Ryssland, lät Lenin och andra revolutionärer färdas genom landet i en ”förseglad” järnvägsvagn, i hopp om att deras återkomst skulle destabilisera det ryska imperiet.

Lenin reste genom Tyskland, tog färjan till Trelleborg och fortsatte genom Stockholm till Haaparanta. Eftersom det ännu inte fanns någon järnvägsbro över gränsen fullföljde hans sällskap den svenska etappen med släde över den isbelagda Torne älv. Efter förhör i Tornio steg de ombord på ett finskt tåg och reste söderut genom Storfurstendömet Finland. Lenin nådde Petrograd och befann sig snart i revolutionens centrum.

Tysklands strategi lyckades på kort sikt. Bolsjevikerna tog makten och Ryssland drog sig ur första världskriget. Winston Churchill framställde senare Lenin som ett mänskligt massförstörelsevapen, transporterat in i Ryssland ”som en pestbacill” för att förstöra fienden inifrån. Den historiska ironin var enorm: Tyskland hjälpte bolsjevismen till makten, medan Nazityskland senare inledde ett förintelsekrig mot den sovjetstat som landet självt hade bidragit till att skapa.

Lenins resa fick också en oavsiktlig men gynnsam konsekvens för Finland. Efter bolsjevikernas maktövertagande förklarade sig Finland självständigt den 6 december 1917. Lenins regering erkände Finland den 31 december 1917 och banade därmed väg för internationellt erkännande.

Dagens tåg transporterar vanliga passagerare, inte revolutionärer. Men mellan Haaparanta och Tornio korsar resenärerna en gräns där järnvägen en gång bidrog till att ändra världshistoriens riktning – och öppnade vägen till ett självständigt Finland.

HAPARANDA STATION – EN PORT MELLAN ÖST OCH VÄST

Haparanda station har gång på gång knutit samman människors personliga liv med stora händelser i Europas historia. Under första världskriget blev gränsstaden en viktig knutpunkt för trafiken mellan Västeuropa, Sverige, Finland och Ryssland. Lenin var bara en av de många resenärer som passerade genom denna nordliga port. Finska frivilliga reste också från Haparanda för att få militär utbildning i Tyskland. Under andra världskriget gick tyska militärtåg genom Sverige till Torneå.

Migration via Haparanda

När Lapplandskriget började 1944 flydde evakuerade människor i motsatt riktning, medan finska krigsbarn fördes genom Haparanda till tryggheten i Sverige. Efter kriget blev stationen lika viktig för finländska arbetskraftsinvandrare. För många sverigefinnar var Haparanda utgångspunkten för ett nytt liv i Sverige. Juha Tainio, som då bodde i Örebro och utbildade sig till journalist, gjorde den långa resan genom stationen 1973.

En färjestrejk hindrade honom från att resa sjövägen, och därför tog han nattåg och rälsbussar genom Boden, Haparanda och Kemi för att hinna till sin sluttentamen i Tammerfors. På sätt och vis följde han samma nordliga färdväg som Lenin hade rest 1917. Senare upphörde persontrafiken, och Haparanda blev slutstationen på en järnväg utan trafik. Stationen blev ett ungdomscentrum, och dess internationella järnvägsförbindelser tycktes tillhöra det förflutna.

Juha Tainio i Torneå.

En återgång till tågens tidsålder

År 1987 föreslog Haparandas kulturchef Tapio Salo att ett lokalt minnesmärke över Lenins resa skulle upprättas. Inspirerad av ett populärt Leninminne på Kungliga biblioteket i Stockholm och den nya öppenheten under glasnost och perestrojka hoppades Salo att minnesplaketten skulle locka sovjetiska besökare från Murmanskregionen.

När Juha Tainio återvände med tåg efter att den finska förbindelsen hade återöppnats möttes han av en station full av resenärer. Tåget förde honom nära hans tidigare hem i Haparanda, där han hade bott i 15 år. Stationen var inte längre bara en ändstation som levde på gamla minnen. Den hade åter blivit det som geografin och historien hade gjort den till: en mötesplats mellan länder, järnvägssystem och generationer.